



UNIWERSYTET GDAŃSKI



Wydział Filologiczny

Instytut Filologii Germańskiej

**ul. Wita Stwosza 51
80-308 Gdańsk Oliwa
tel. 58 523 3029
akatny@wp.pl**

Gdańsk, 8.10.2015

**Recenzja pracy doktorskiej mgr Joanny E. Franek
*Psycholinguistische vergleichende Analyse der Deutscherwebsleistung
von 3- bis 6-jährigen Kindern im polnischen Kindergarten***

Celem omawianej pracy jest psycholingwistyczna analiza przyswajania języka niemieckiego przez dzieci w wieku przedszkolnym w oparciu o badania empiryczne. Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów i obszernego wykazu literatury. W rozdziale I zaprezentowano stan badań nad dwujęzycznością i przyswajaniem języka drugiego. Autorka omawia istotne dla dalszych rozważań pojęcia – takie jak język ojczysty, język obcy, język pierwszy, język drugi, przyswajanie języka ojczystego, pierwszego, drugiego, przyswajanie języka w sposób naturalny i zinstytucjonalizowany; wskazuje przy tym na ważniejsze opracowania w tym zakresie w literaturze krajowej i zagranicznej.

W rozdziale II zarysowane zostały „Neuropsychologiczne podstawy przyswajania języka”. W oparciu o literaturę przedmiotu omówione zostały m.in. takie zagadnienia, jak neuronowe przetwarzanie informacji, kształtowanie się struktur kognitywnych, funkcjonowanie pamięci, leksykon mentalny, działanie neuronów lustrzanych; istotne jest tu na przykład zwrócenie uwagi na rolę emocji w przetwarzaniu informacji i przyswajaniu języków obcych. Przedmiotem III rozdziału są „Neuropsychologiczne podstawy przyswajania języka”. Doktorantka wskazuje tu na teorie prezentujące nabywanie pierwszego języka – a więc ujęcie behawiorystyczne z jego głównym przedstawicielem Skinnerem (1957), natywistyczne (Chomsky), kognitywne (Langacker), interakcyjne, konstruktywistyczne (Piaget 1966) – oraz na teorie nabywania drugiego języka, które nawiązują częściowo do tych wcześniejszych teorii. Hipoteza kontrastywna sformułowana przez Friesa i Lado nawiązuje do teorii behawiorystycznych uczenia się i twierdzi, że nawyki z języka pierwszego przenoszone są na język drugi (transfer pozytywny, negatywny). Hipoteza identyczności przyswajania języka pierwszego i drugiego ($L1 = L2$) zakłada, iż

proces przyswajania języka drugiego jest przebiega tak samo jak pierwszego; bazuje ona na teorii uniwersaliów i LAD – wewnętrznego mechanizmu przyswajania języka (Chomsky’ego). Autorka naszkicowała również założenia hipotezy międzyjęzyka (Selinker 1972), hipotezę monitora (Krashen) oraz nowsze teorie, jak np. mechanizm *Fast Mappingu*. Nie bardzo mogę zgodzić się z tezą doktorantki, iż nabywanie języka drugiego przebiega tak samo jak nabywanie języka pierwszego (str. 63). Moje wieloletnie obserwacje uczniów i studentów, jak i studia literatury fachowej przeczą tej tezie. Również prace dotyczące nabywania języków trzecich (por. np. Chłopek Zofia: *Nabywanie języków trzecich i kolejnych oraz wielojęzyczność*. Wrocław 2011) wychodzą z odmiennego założenia. Ta zbieżność czy identyczność nabywania drugiego języka może jedynie zaistnieć w warunkach naturalnego nabywania języka przez dzieci.

Kolejny rozdział zawiera charakterystykę dziecka w wieku przedszkolnym w perspektywie psycholingwistycznej. Omawiane są tu m.in. następujące problemy: predyspozycje dziecka do przyswajania wiedzy, fazy przyswajania języka, przyswajanie języka drugiego.

Główną część pracy stanowi rozdział V (86-333) zatytułowany „Empiryczne studium osiągnięć dzieci w wieku 3 do 6 lat w zakresie przyswajania języka niemieckiego w polskim przedszkolu”. Badanie przeprowadzono na 5 grupach dzieci (trzy-, cztero, pięcio- i sześćioletnich) w roku szkolnym 2011/2012 – łącznie 80 osób. W jednej grupie trzylatków zajęcia prowadzone były tylko w języku niemieckim (grupa 1A), w pozostałych natomiast również przy wykorzystaniu języka polskiego. Celem badania było m.in. sprawdzenie strategii zapamiętywania i odtwarzania nowych wyrażeń, ustalenie sprawności w zakresie rozumienia, produkcji, komunikacji, przyswojenia tekstów piosenek, ustalenie ewentualnego wpływu języka pierwszego na przyswajany materiał. Wyniki badań zaprezentowano w kilkudziesięciu tabelach. Moim zdaniem, nie jest konieczne przytaczanie wszystkich odpowiedzi przedszkolaków (80 pozycji), na przykład przy bardzo prostych zadaniach: reakcje na powitanie *Guten Morgen*, odpowiedzi na pytanie *Wo wohnst du, Wer bist du?* – wystarczyło wybrać kilka odpowiedzi i pozostałe opisać: na przykład: na pytanie *Wer bist du* w grupie 2 (próba 2) 15 przedszkolaków powtórzyło to pytanie, dwóch milczało, a jeden odpowiedział *Ich bin Szczecin*. Pozwoliło to by na znaczną oszczędność papieru i przyczyniło do lepszej czytelności tekstu. W podrozdziale 5.5 następuje analiza wyników, która jest stanowczo zbyt długa, drobiazgową i nie wiele wnosi, gdyż stanowi opis odpowiedzi dzieci na pytania nauczycielki, czy też opis reakcji na postawione zadania (odpowiedzi można przecież sprawdzić w tabelach); czytelnik gubi się w tej ogromnej masie cyferek i procentów. Tak dokładny opis byłby ewentualnie na miejscu, gdyby odpowiedzi przedszkolaków w poprzednich częściach przytoczone były skrótowo. W podrozdziale 5.6 następuje dyskusja wyników, w której uwzględniono różne parametry; między innymi porównane zostały wyniki trzylatków z grupy 1A, w której zajęcia przebiegały tylko w języku niemieckim z wynikami grupy trzylatków w grupie

1B, w której podczas zajęć używano języka ojczystego uczniów. Jak można było się spodziewać, grupa 1A uzyskała gorsze wyniki. Pojawia się tu pytanie, czy taka oczywistość wymagała empirycznych dociekań. Stwierdzenie, iż czas nauki (nabywania) języka (str. 330, 314) stanowi istotny czynnik w rozwijaniu kompetencji językowej, potwierdza ogólnie znaną prawdę.

Pracę zamyka obszerny spis literatury fachowej w zakresie psycholingwistyki, glottodydaktyki i lingwistyki. Stwierdzam tu brak ważnego artykułu Catherine Snow „Dwujęzyczność i przyswajanie języka drugiego” w: *Psycholingwistyka* (red.: J. Gleason / N.B. Ratner), Gdańsk 2005.

Oprócz wcześniej zgłoszonych kwestii, nasunęły mi się podczas czytania niniejszej rozprawy następujące uwagi i wątpliwości:

1. W pracy w wielu miejscach stosowany jest niepoprawny zapis przy cytowaniu lub powoływaniu się na innych autorów (np. str. 9, 10, 11, 19, 23, 26, 27, 48, 51 itd.); doktorantka powołuje się na bardzo znanych badaczy, takich jak np.: Magdalena Smoczyńska, Ida Kurcz, Els Oksaar, Monika Schwarz, Ronald Langacker, Hennig Wode, John Taylor odwołując się do prac Mazurkiewicz-Sokołowskiej (zamiast do bezpośredniego źródła).
2. Brak badań pilotażowych, które pozwoliłyby lepiej zorganizować przebieg eksperymentu dydaktycznego i dokładniej sprecyzować cele i tezy pracy.

Podsumowując stwierdzam, iż rozprawa napisana jest poprawną niemczyzną oraz odpowiednim stylem językowym. Doktorantka wykazuje dobrą orientację w obszernej i zróżnicowanej metodologicznie literaturze przedmiotu; ze względu na jej szeroki zakres tematyczny zmuszona była jednak niejednokrotnie tylko hasłowo potraktować część zagadnień. Bogaty materiał empiryczny pozwolił uzyskać odpowiedzi na część pytań zasygnalizowanych w rozdziale piątym. Moje sporadyczne uwagi krytyczne nie pomniejszają wartości merytorycznej pracy.

Stwierdzam, iż praca mgr Joanny Franek spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim i pozwala na dopuszczenie jej Autorki do dalszych etapów postępowania przewodowego.

KIEROWNIK
Katedry Językoznawstwa i Teorii Przekładu

prof. zw. dr hab. Andrzej Kąjny